

PRIMERS RELLEUS

Miquel Desclot > TEXT // Àngel del Pozo > IL·LUSTRACIÓ

Dos escriptors a Ullastret

Enguany celebrem el centenari de dos escriptors majors de la nostra literatura moderna, tots dos protagonistes de l'exili republicà de postguerra: Mercè Rodoreda i Agustí Bartra. La primera, brillant narradora de geni, ha rebut almenys una part del reconeixement que es mereix la seva obra admirable; en canvi, el segon, poeta singular en el context de la seva generació, ha quedat sempre a l'ombra espessa on malviu actualment la poesia (que lluny que semblen els dies en què poetes com Jacint Verdaguer eren autèntics herois nacionals!). Pel que fa a la primera, s'ha parlat prou de la seva estreta vinculació amb les Gavarres. Pel que fa al segon, ni tan sols els estudiosos han assenyalat el seu pas pel Baix Empordà, els estius dels anys 1977 i 1978. I és una llàstima, perquè aquelles breus estades tenen prou interès, més enllà de la mera anècdota de qualsevol estiu felicitat.

L'any 1977, els terrassencs Jaume Canyameres i Teresa Sanahuja havien comprat el vell casalot de can Serra, a peu de carretera, a Ullastret, quan les quatre generacions de la família Serra es van traslladar a la casa nova que s'havien construït davant per davant de la casa pairal. Aquella parella terrassenca era la responsable primera de l'acolliment que es va dispensar a la ciutat vallesana a la parella d'escriptors formada per Anna Murià i Agustí Bartra, quan van tornar de l'exili. I, ja en ocasió de l'estrena de la casa d'Ullastret, els Canyameres van convidar els Bartra, aquell estiu mateix, a passar-hi uns dies, sabent com sabien que el pis del carrer d'Avinyó de Terrassa, cedit als escriptors per Salvador Alavedra, era al pic de l'estiu particularment

xafogós. D'aquella primera estada a can Serra n'ha quedat un breu rastre en un poema de Bartra, *Lolivera*, datat a Ullastret el 29 de juliol d'aquell any.

Però l'estiu següent, el del 1978, els Canyameres ja van oferir la casa a la parella d'escriptors per a tota una tongada de vacances. I és aquest estiu a Ullastret el que va deixar empremta en l'obra poètica de Bartra. Perquè el poeta, naturalment, no concebia l'estiu com un parèntesi de desvagament, sinó com un simple canvi de sistema d'estímul; de manera que, en arribar a can Serra, de seguida va triar la finestra sota la qual treballaria (sempre li havia agradat escriure arran de finestra) i hi va disposar el que havia de ser el seu estudi per a unes breus setmanes («Coses que miro i toco i recordo i estimo:/ la cadira, les bigues, el gran mirall, l'armari,/ el meu bastó d'Alpens, la terrissa prenyada,/ les meves espadnyes, el pa, el vi, la cullera,/ la nit agonitzant, Shakespeare sobre la taula...»). Al llarg d'aquell mes d'agost, el poeta va escriure uns quants poemes a can Serra (en compte mitja dotzena, al volum segon de la seva obra completa, quatre dels quals aplegats sota el títol de *Suite de la finestra*), però en realitat va concentrar tots els esforços creatius en la concepció d'una obra que duia al cap de feia mesos i que, fins i tot després d'uns primers esbossos, se li resistia insidiosament: havia de ser un poema llarg sobre la inquietant figura de Caliban, el monstruós servent de Pròsero, a *La tempesta* de Shakespeare, que l'atreia com un símbol de la condició humana (per això el volum de Shakespeare havia viatjat de Terrassa fins a la taula de la finestra de can Serra). Finalment, després de

barrinar-hi durant aquells dies, la idea va començar a prendre forma i Bartra es va trobar escrivint l'inici del nou poema, arrossegat per l'entusiasme de la troballa. Les vacances a Ullastret es van revelar massa curtes perquè el poeta pogués acabar l'obra a can Serra mateix, però ara que ja n'havia trobat el camí hi va poder anar treballant, tornat a casa, seguidament i pacientment (Bartra era un gran feiner, però treballava sense presses, amb paciència). El poema, *El gos geomètric*, va quedar per fi enllestit aquell mes d'octubre, i al poeta li va faltar temps per llegir-nos-el, com solia fer, als amics més propers. Al punt, a tots ens va semblar una obra extraordinària, una de les seves creacions més innovadores i personals. Trenta anys després, no em desdic gens ni mica d'aquell primer judici, enlluernat davant el poema acabat de sortir del forn.

No és gens estrany, doncs, que els veïns d'Ullastret es recordin menys del poeta, reclus sovint a la casa, que d'Anna Murià, que sortia a comprar cada dia i s'arribava de tant en tant a can Serra (Nou) a enraonar amb la vella padrina (l'Esperança i en Josep, actuals representants de la família, recorden encara amb estupefacció el contrast visual entre les dues àvies: quasi medieval, la padrina; moderna i desinhibida com una noia, l'escriptora). Això no vol dir, però, que el poeta es

mostrés esquerp; li agradava conversar amb la gent, i sobretot escoltar-ne la parla (s'havia passat trenta anys a Mèxic, sense sentir parlar la pròpia llengua a l'entorn!); encara recordo la il·lusió que li va fer descobrir l'expressió 'aigua plujana', que va incorporar de seguida a *El gos geomètric* que tenia entre mans.

A mitjan agost, la meua dona i jo ens vam arribar a Ullastret a visitar la parella d'escriptors, que ja eren per a nosaltres com

una mena d'oncles adoptius. I com que també teníem amics per visitar a Sant Feliu de Boada, en Ricard Torrents i la Mitte Ferrer, se'ns va acudir que valia la pena que es coneguessin ells amb ells. De manera que la cosa va acabar amb un sopar a can Serra (Vell), resolt en dues esgarrapades per la discreta eficiència de l'Anna Murià i 'oficiat' pel poeta, que es va poder esplaiar explicant una pila d'anècdotes sucoses de l'exili (Bartra, contra el que pensen molts que no el van conèixer, gastava un sentit de l'humor de bona llei). La Mitte no oblidarà mai com, a mig sopar, el poeta se li va girar per engaltar-li: «A tu no t'han dit mai que t'assembles a la Sofia Loren?» Ni cap de nosaltres deurà oblidar com, prenent la fresca a la terrassa del casalot, l'Agustí s'interessava amb un maliciós somriure per les contínues entrades i sortides de la casa de cites que aleshores funcionava a ple rendiment a un centenar de metres.

Aquella nit, la Teia i jo ens vam quedar a dormir a l'habitació de davant de can Serra (Vell). Bé, això de 'dormir' és un dir; de fet, ens vam passar la nit empaitant, un per un, els efectius inexhauribles de l'esquadrilla de mosquits que contínuament feia passades intimidatòries per damunt el llit, en autèntica formació de bombardeig. L'endemà, a l'hora d'esmorzar, l'Anna i l'Agustí devien fer suposicions ben errònies sobre la nostra indissimulable cara de son ☹.